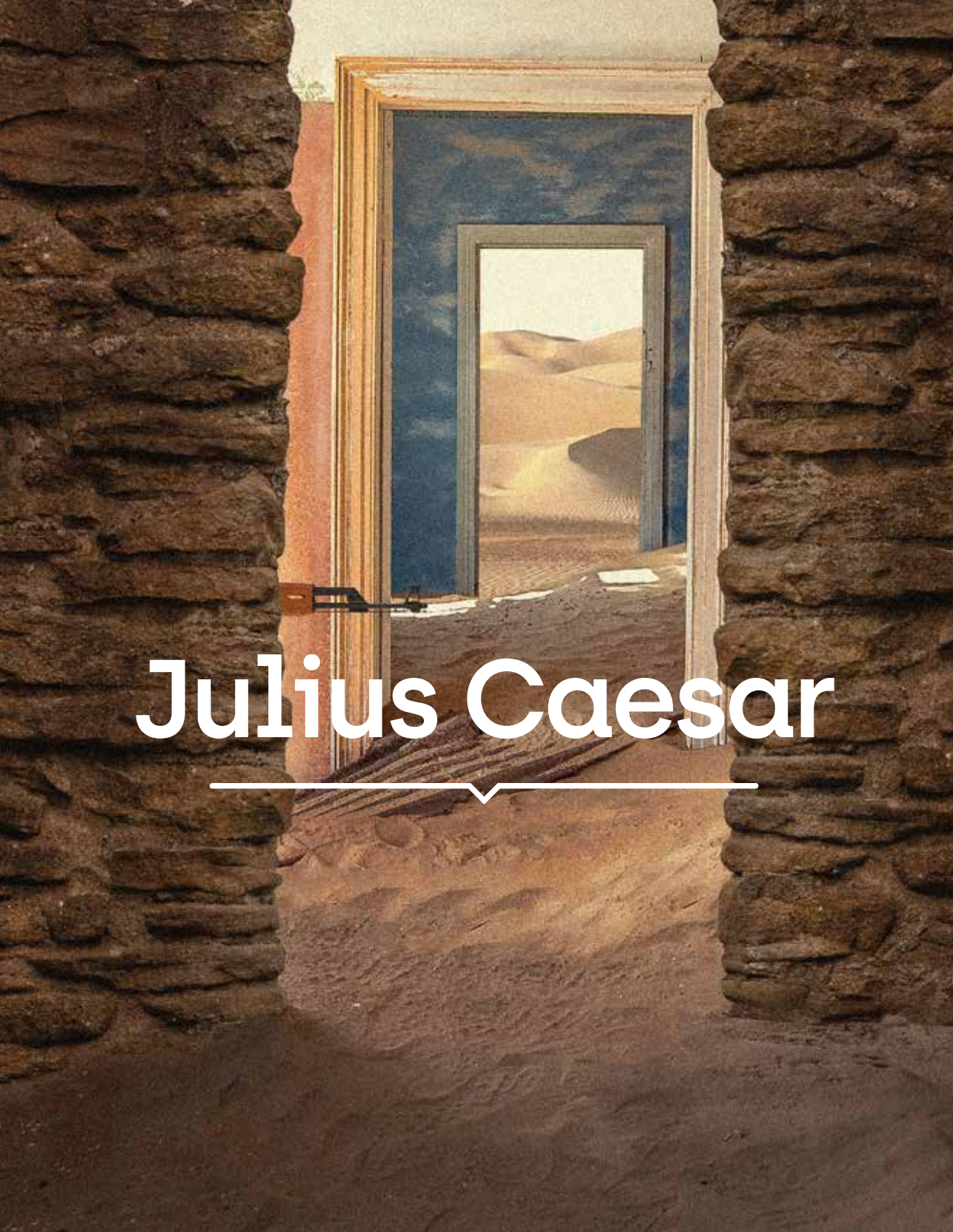

The image is a painting of a stone archway. The arch is constructed from rough, dark brown stones. In the center of the arch is a window with a wooden frame. The window looks out onto a desert landscape with rolling sand dunes under a blue sky with some clouds. The floor of the archway is made of dirt and has some tracks or footprints. The overall style is that of a classical painting.

Julius Caesar

teatri peatoetaja

154. hooaeg

GEORG FRIEDRICH HÄNDEL

Julius Caesar

BAROKKOOPER KAHES VAATUSES / BAROQUE OPERA IN TWO ACTS

LIBRETIST/LIBRETTIST NICOLA FRANCESCO HAYM

MUUSIKAJUHT JA DIRIGENT/MUSICAL DIRECTOR AND CONDUCTOR RISTO JOOST

DIRIGENDID/CONDUCTORS TAAVI KULL, MARTIN SILDOS

LAVASTAJA/DIRECTOR ELMO NÜGANEN

KUNSTNIK/SET DESIGNER KRISTJAN SUITS

**KOSTÜÜMIKUNSTNIK/COSTUME DESIGNER KRISTINE PASTERNAKA (LÄTI RAHVUSOOPER/
LATVIAN NATIONAL OPERA)**

LIIKUMISJUHT/MOVEMENT DIRECTOR JANEK SAVOLAINEN

VALGUSKUNSTNIK/LIGHTING DESIGNER RENE LIIVAMÄGI

LAVASTAJA ASSISTENT/DIRECTOR'S ASSISTANT MERLE JALAKAS

REPETIITOR-KONTSERTMEISTRID / REPETITOR-CONCERTMASTERS

PIIA PAEMURRU, TOOMAS KALDARU

KONTSERTMEISTRID/CONCERTMASTERS PIIA PAEMURRU, ELE SONN

PEAKOORMEISTER/HEAD CHORUSMASTER ALEKSANDR BRAŽNIK

KOORMEISTER/CHORUSMASTER KRISTI JAGODIN

KOORI KONTSERTMEISTER/CHORUS CONCERTMASTER KATRIN NUUME

PÜROTEHNIK/PYROTECHNICIAN LAURI JALUKSE (TULEKILD ILUTULESTIKUD OÜ)

INSPIKSIENT/STAGE MANAGER ÜLLE TINN

ESIETENDUS 4. NOVEMBRIL 2023 VANEMUISE VÄIKESES MAJAS

PREMIERE ON NOVEMBER 4TH 2023 AT THE VANEMUINE THEATRE SMALL BUILDING

Osades/Cast

Julius Caesar Martin Karu või/or Sandra Laagus (külalistena/guests)

Kleopatra/Cleopatra Pirjo Jonas või/or Maria Listra (külalisena/guest)

Ptolemaios/Ptolemy Ivo Posti või/or Annaliisa Pillak (külalistena/guests)

Cornelia Tuuri Dede (külalisena/guest) või/or Karmen Puis

Sextus/Sesto Oliver Kuusik (külalisena/guest) või/or Rasmus Kull

Achillas Simo Breede või/or Taavi Tampuu (külalisena/guest)

Nirenus/Nireno Ka Bo Chan (külalisena/guest) või/or Karis Trass
(Rahvusoper Estonia/Estonian National Opera)

Curio Märt Jakobson (külalisena/guest) või/or Kristjan Häggblom

Pompeius/Pompey Artur Nagel

Rooma sõdurid/Roman Soldiers Oliver Timmusk, Risto Orav,
Egon Laanesoo, Janek Savolainen

Egiptuse sõdurid/Egyptian Soldiers Uku-Markus Simmermann,
Hisatoshi Nezu, Tarmo Teekivi või/or Kristjan Häggblom, Aivar Kallaste

Rahvas/Citizens Vanemuise ooperikoor/Vanemuine Opera Choir

Vanemuise sümfooniaorkester / Vanemuine Symphony Orchestra

Nii nagu mõtlesid „Julius Caesari“ loo autorid, mina tänapäeval seda lugu näha ei suuda. Maailm on nüüd hoopis teistsugune. Tollases ühiskonnas domineeris imperialistlik ideoloogia. Praegu oleme palju demokraatlikumas maailmas, kuigi mõtteviisi, et tugevamal on õigus, on ka palju. Tuleb olla suur ja tugev – see on riigi ja rahvuse põhiideoloogia ning käivitav jõud.

Praegu, mil Euroopa on killustunud väikesteks riikideks, näeme maailma hoopis teistmoodi kui Vana-Rooma ajal. Tollal olid roomlased eeskujud, keda idealiseeriti – Rooma seadus, roomlase aukoodeks ja nii edasi. Egiptlastes aga nähti võrreldes roomlastega teatud salakavalust. Caesari ja Kleopatra kohtumist kujutatakse müütilisena, armastusena esimesest silmapilgust. Aga Egiptuses oli käimas kodusõda, nagu ka Roomas. Caesarit ei toonud Egiptusse Kleopatra. Ta tuli sinna otsima oma poliitilist vastast, Rooma väejuhti Pompeiust.

Pealegi, egas rahvas elanud tollal samasugust elu nagu nende valitsejad – Kleopatra ja tema vend Ptolemaios. Meie versioonis on rahva osakaal suurem, on intriigide ja vastuolude aeg. Nii nagu tänases maailmas, tunneb rahvas ka „Julius Caesaris“ mingisugust tumedat viha eliidi vastu. Roomlased pole rahul, egiptlased pole rahul.

Praegusel ajahetkel tundus mulle võimatu roomlasest maailmavalitseja Caesari ja Egiptuse kuninganna Kleopatra armastuslugu idealiseerida. Tegelikult on taustal käimas paleepöörded, Egiptuse ja Rooma sees ja vahel on pinged. Roomlased tunnevad ennast maailmavalitsejatena, Egiptus on neile kõigest väike vasallriik. Need suhted on olemas nii riikide kui tegelaste vahel. Ka roomlasest Cornelia küsib: „Kuidas teie, egiptlased, võite minu, roomlasega, nii käituda?“ Vana-Rooma aeg oli palju julmem, halastamatum ja hoolimatum kui seda ooperi libretos näidatakse.

Caesari ja Kleopatra looga kaasneb ka palju võimusuhteid, despotismi ja intriige. Nad on võimu ja võidu nimel kõigeiks valmis – võitjate üle kohut ei mõisteta. Tulin, nägin, võitsin, ütleb Caesar. Meie lavastuses on teised rõhuasetused – see ei ole sinivereliste intelligentsete väljavalitute liit. Tegelikult tegid nad võimul püsimiseks palju sellist, mis neile au ei tee – intrigandid olid nad mõlemad. On keeruline uskuda, et Kleopatrast huvitas Caesar kui lihtsalt mees, mitte kõikvõimas maailmavalitseja. Ka Caesari jaoks oli oluline, et Kleopatra oli Egiptuse valitsejanna.

Händeli ooperis on kolm kastratrolli. See eriline hääleliik vaimustas 18. sajandi jõukat publikut, kes olid selle kuulmiseks valmis maksma kolossaalseid summasid. Sellest sai täielik moeröögatus. See, et ka Caesar oli kastratroll, lõi tema tegelaskuju ümber teatud aura, mis rõhutas ajaloolise isiku erilisust. Meie lavastuses täidavad kastradirollle eri koosseisudes kontratenorid ja metsosopranid. Muidugi on õhus küsimus, kas praegune maailm on läinud feministlikumaks ja pehmemaks või on jõupositsioonil endiselt maskuliinne ühiskond. Maailm on praegusel ajal palju tolerantsem ja avatum. Soolised arhetüübid küll eksisteerivad, aga soolist aspekti liigselt ei rõhuta.

Meie „Julius Caesari“ lavastuses on üheaegselt nii Rooma periood, barokiajastu kui ka tänapäev. Ka ühel raamaturiiulil võivad olla raamatud eri aegadest ja ajastutest, aga meile, kes me selle riivi ees seisame, moodustavad need ühe tervikliku ajaloolis-kogemusliku pagasi. Mis tahes ajaloolise või poliitilise sündmuse taga on sajandeid vanad põhjused. Ka see, mis praegu

Lähis-Idas toimub, ei ole tänane hetkesündmus, vaid teatud ajalooliste sündmuste järellainetus. Ukraina ja Venemaaga on samamoodi. Tegu ei ole 21. sajandi probleemiga, vaid millegi palju iidsema ja vanemaga, mis meid siiani mõjutab. Kord on rahuperiood, kord lööb konflikt jälle lõkkele.

Tegelikult on see kõik kokku ikkagi mäng – mäng Caesari ja Kleopatraga, baroki ja Händeliga, kunstilise liialduse ja teatriga, tänase päeva ja ajalooga.

Elmo Nüganen, lavastaja

I cannot see this story the way that the authors of “Julius Caesar” meant it. The world is completely different today. Back then, society was dominated by imperialist ideology. Now, we are in a much more democratic world, although the idea of the right of the strongest remains popular. One must be great and strong – that is a state and nation’s main ideology and driving force.

Today, when Europe has fragmented into small states, we see the world in a completely different way to the Roman era. Back then, Romans were the etalon to be idealised – Roman law, the Roman code of honour and so on. The Egyptians on the other hand had a certain cunning to them. The meeting of Caesar and Cleopatra is portrayed as a mythical moment of love at first sight. But Egypt was waging a civil war, as was Rome. Cleopatra wasn’t the reason for Caesar’s arrival to Egypt. He came to search for his political opponent, the Roman general Pompey.

Moreover, the people did not exactly lead similar lives to their rulers – Cleopatra and her brother Ptolemy. In our version, the crowd has a larger role, it is a period of intrigues and conflicts. Like in today’s world, the crowd in “Julius Caesar” feels a dark sort of anger towards the elite. The Romans aren’t content, the Egyptians aren’t content.

At this moment, it seemed impossible for me to idealise the love story of the Roman emperor Caesar and the Egyptian queen Cleopatra. Coups are taking place at the palace; tension is growing within and between Egypt and Rome. The Romans feel on top of the world, Egypt is a mere vassal state to them. Those relationships exist between states and characters alike. The Roman Cornelia, too, asks: "How can you, Egyptians, behave in such a way with me, a Roman?" Ancient Rome was much crueller, more merciless, and uncaring than is conveyed in the opera libretto.

Caesar and Cleopatra's story also involves plenty of power relations, despotism, and intrigues. In the name of power and victory, they are prepared for anything – the victors are not subjected to judgment. I came, I saw, I conquered, Caesar says. Our production has different emphases – this is not the alliance of blue-blooded intelligent chosen ones. Actually, they had to behave rather dishonourably to remain in power. It is difficult to believe that Cleopatra was interested in Caesar as a man, not as an almighty emperor. For Caesar, too, it was significant that Cleopatra was the ruler of Egypt.

Händel's opera has three castrato roles. This special voice type was enchanting to the wealthy 18th century audiences who were willing to pay colossal sums to hear it. This became a fad. Caesar being a castrato role created a certain aura around the character, emphasizing the singularity of the historical personage. In our production, the castrato roles are performed by countertenors and mezzo-sopranos. Of course, it invites the question whether today's world has become more feminist and softer or is masculine society still in a position of power. The world is much more tolerant and open today. Gender archetypes still exist but the gender aspect is not foregrounded as much.

Our version of "Julius Caesar" features at the same time the Roman era, the Baroque period, as well as today's world.

In the same way, a bookshelf may contain works of different time periods, but to us, standing before the shelf, they form a single, complete historical-experiential package. Any historical or political event stems from centuries old reasons. What is happening in the Far East today is not a momentary event either, but an aftershock of certain historical events. It's the same way with Ukraine and Russia. This is not a problem of the 21st century but something much more ancient which still affects us now. At times there is peace, at times the conflict flares up again.

In the end, this is all a game – a game with Caesar and Cleopatra, with the Baroque and Händel, with artistic exaggeration and theatre, with today and history.

Elmo Nüganen, director

Sisukokkuvõte

Tegevus toimub Egiptuses, 48–47 eKr

I vaatus

Julius Caesar on saavutanud võidu oma poliitilise vastase Pompeiuse vägede üle. Aleksandriasse saabudes kohtub Caesar Pompeiuse naise Cornelia ja poja Sextusega, kes paluvad mehele armu. Caesar soostub talle armu andma, juhul kui Pompeius ise palub. Väejuht Achilles toob Caesarile Pompeiuse pea. Selle on toetuse märgiks saatnud Egiptuse valitseja Ptolemaios, kes jagab trooni oma õe Kleopatraga. Caesar peab seda Rooma aukoodeksi rängaks rikkumiseks. Sextus saab aru, et peab isa eest kätte maksma.

Kleopatra kavatseb Caesari võrgutada, et tema abiga oma vend troonilt tõrjuda ja nii Egiptuse ainuvalitsejaks saada. Ptolemaios kuuleb Achillaselt, et Pompeiuse tapmine on Caesarit vihas-tanud. Maskeeritud Kleopatra läheneb Caesarile ja tutvustab end Lidianana. Caesarile avaldab tema ilu sügavat muljet. Cornelia ja Sextus plaanivad Ptolemaiose mõrva. Kleopatra lubab neid aidata ning käsib oma teenril Nirenusel nad paleesse juhatada.

Ptolemaios on Cornelia ilust võlunud. Naise vastu tunneb huvi ka Achilles, kellele Ptolemaios on Cornelia lubanud autasuks Caesari tapmise eest. Sextus kutsub Ptolemaiose duellile, kuid ta arreteeritakse. Achilles on valmis Sextust aitama, tingimusel et Cornelia tema lähenemis-katseid tagasi ei lükka. Cornelia keeldub.

Vaheaeg

II vaatus

Kleopatra korraldab oma palees etenduse, mida Caesar tema plaani kohaselt vaatama sattub. Naine ei ole siiani mehele oma isikut paljastanud.

Cornelia on Ptolemaiose vang. Achilles palub veelkord Corneliat naiseks, kuid Cornelia keeldub. Kui Achilles on lahkunud, katsub Ptolemaios naisega õnne, kuid Cornelia tõrjub ka teda. Sextus on vanglast põgenenud. Ta takistab Corneliat enesetappu tegemast ning töötab Ptolemaiosele kätte maksta.

Kleopatra paleesse kostuvad sõjahüüded – tegu on Ptolemaiose vandenõuga Caesari tapmi-seks. Nüüd avaldab Kleopatra Caesarile oma tõelise isiku. Ehkki naine palub Caesaril põgene-da, otsustab mees lahingusse astuda.

III vaatus

Sextus tungib Ptolemaiiose haaremissse ja ründab teda. Võitluse katkestab Achillase saabumine. Väidetavalt on Caesar sõdurite eest põgenedes merre hüpanud ja surma saanud. Nii on Achilles täitnud Caesari surma kohta antud lubaduse ja nõuab Ptolemaioselt vaevatasu. Ptolemaios keeldub talle Corneliat andmast. Achilles reedab ta Kleopatra kasuks.

Ptolemaiiose ja Kleopatra väed on lahingus. Peagi tuleb Kleopatral kaotust tunnistada ning ta võetakse vangi.

Caesar on kaldale uhutud ning siiski ellu jäänud. Ta tungib paleesse ja vabastab Kleopatra vangistusest. Ptolemaios, kes on oma võidus kindel, püüab Corneliat vägistada. Ilmub Sextus ja tapab mehe kahevõitluses.

Võidukad Caesar ja Kleopatra saabuvad Aleksandriasse. Caesar kuulutab Kleopatra Egiptuse kuningannaks ning lubab Egiptusele vajadusel Rooma poolt kaitset pakkuda. Nende arvates võiks rahvas rõõmustada, kuna rahu võiks olla taastatud.

Synopsis

The events take place in Egypt, 48–47 BC

Act I

Julius Caesar has achieved victory over the troops of his political rival Pompey. Upon his arrival to Alexandria, Caesar encounters Pompey's wife Cornelia and his son Sesto. They plead mercy for Pompey. Caesar agrees to spare Pompey on the condition that he pleads for mercy himself. The general Achilles brings to Caesar the head of Pompey, a gesture of support from the Egyptian ruler Ptolemy, who shares the throne with his sister Cleopatra. Caesar considers it a severe violation of the Roman code of honour. Sesto realises he must avenge his father.

Cleopatra plans to seduce Caesar in order to guarantee his help in usurping the throne from her brother and thus becoming the sole ruler of Egypt. Ptolemy learns from Achilles of Caesar's fury at Pompey's murder. A disguised Cleopatra approaches Caesar and introduces herself as Lydia. Caesar is charmed by her beauty. Cornelia and Sesto plot Ptolemy's murder. Cleopatra vows to help them and orders her servant Nireno to take them to the palace.

Ptolemy is enthralled by Cornelia's beauty. She has also captured the interest of Achilles, to whom Ptolemy has promised her as reward for killing Caesar. Sesto challenges Ptolemy to a duel but is arrested. Achilles is willing to help Sesto, provided that Cornelia accepts his advances. Cornelia refuses.

Intermission

Act II

Cleopatra puts on a performance at her palace. As per her plan, Caesar happens to watch it. She has still not revealed her identity to him.

Cornelia is Ptolemy's prisoner. Achilles asks for Cornelia's hand once more but she refuses. When Achilles leaves, Ptolemy tries his luck with her but Cornelia rejects him too. Sesto has escaped from imprisonment. He arrives to stop Cornelia from committing suicide and vows to get revenge on Ptolemy.

The sounds of battle reach Cleopatra's palace – this is Ptolemy's ploy for killing Caesar. Now, Cleopatra reveals her true identity to Caesar. Although she begs Caesar to flee, he decides to stay and fight.

Act III

Sesto invades Ptolemy's harem and attacks him. The fight is interrupted by Achilles's arrival. Allegedly, Caesar has jumped into sea when fleeing the soldiers and died. Achilles has therefore fulfilled his promise regarding Caesar's death and demands his reward from Ptolemy. Ptolemy refuses to give him Cornelia. Achilles betrays him in favour of Cleopatra.

Ptolemy and Cleopatra's troops are in battle. Soon, Cleopatra must admit defeat and is imprisoned.

Caesar has been washed ashore; he is alive after all. He forces his way in the palace and frees Cleopatra. Ptolemy, sure in his victory, attempts to rape Cornelia. Sesto appears and kills him in a duel.

Triumphant, Caesar and Cleopatra arrive in Alexandria. Caesar declares Cleopatra Queen of Egypt and promises to offer Rome's protection to Egypt, should it be needed. In their view, people should be rejoicing as peace should be restored.

Armunud Caesar Egiptuses

Händeli „Julius Caesar“ (1724) on barokiajastu ooperi üks kõrghetki. Händel oli seda luues staarheliloojaks suurt edu nautivas ooperiettevottes, ta komponeeris teost kaua ja põhjalikult, tegi palju parandusi, tõstis komponeeritud materjali ümber ja loobus juba loodud suurepäras-test numbritest – see kõik polnud tema loominguviisile sugugi iseloomulik. Tulemuseks on suurepärase karakterite, ebaharilikult värvika orkestri ja dünaamilise süžeeaga ooper, millele võrdseid on vähe ka Händeli enda loomingus.

Saksimaalt, pietistlikust Hallest pärit **Georg Friedrich Händel** (1685–1759) mõistis ilmselt juba noorpõlves, et kirikus ja õukonnas on ihaldusväärsete muusikuametite aeg ümber saamas. Sakslasi oli aga nakatanud ooperimood ja 18-aastane Händel sukeldus sellesse Hamburgis, kus ta sai töökoha saksa esimese avaliku ooperiteatri orkestris. Hamburgis lõi ta ka oma esi-mesed lavateosed, kuid sealsele kuulsusele Reinhard Keiserile, enam kui saja ooperi autorile, need veel tõsist konkurentsi ei pakkunud.

Tõeline ooperimeister sai Händelist Itaalia tähtsaimates muusikakeskustes – Napolis, Veneet-sias ja Roomas (1706–1710) –, kus ta õppis sealsete meistrite käekirja matkides, kuid samuti nende stiili julgelt uuendades. Särades Rooma salongide poliitilise koorekihi hulgas, lõi Händel aluse oma suurele karjäärile. See viis ta koos itaalia muusikamoe lainega Londonisse, ajastu suurimasse majanduse ja poliitika keskusse, kuhu Händel jäi tõelise kosmopoliidina elu lõpuni.

Tugevate muusikateatri traditsioonidega Londonis oli itaaliakeelne ooper püüdnud endale valgustussajandi algul kohta leida esialgu suurema eduta. Händeli 1711. aastal Haymarket Theatre'is lavale tulnud „Rinaldo“ sai seal aga nii helilooja enese kui ka terve žanri suure eduloo alguseks. Aastal 1719 asutas rühm aadlikke kuninga toetusel Londonis aktsiaseltsina toimiva ooperikompanii (Royal Academy of Musick). Händeli esimeseks ülesandeks sai kohale tuua mandri-Euroopa parimaid ooperilauljaid ning ooperite komponeerimine koos trupi tegevuse korraldamisega täitis tema elu järgneval üheksal aastal. Riskantne majandamismudel ja järjest teravam konkurents kergema muusikalise meelelahutusega lõpetasid 1728 ooperikompanii tegevuse, ent Händel jätkas ooperiette võtluses veel pikalt, enne kui pühendus lõplikult ingliskeelsele oratooriumile.

„**Julius Caesar**“ („Giulio Cesare in Egitto“, 1724) on itaalia traditsioone jätkav *opera seria* – tõsine ooper, milles pole kohta koomilise ooperi alamast seisusest tegelastele. Samas olid kõrgklassi poliitiliste intriigide ja armuelu ümber keerlevad lavateosed muidugi tollase koorekihi meelelahutuseks. Pärast dramaatilisi tundedpööriseid, milles nende peategelased kohtuvad eksistentsi piiridega, on õiglust ja korda taastav õnnelik lõpp (*lieto fine*) seal kohustuslik. Ooper pidi ka laskma särada pööraseid honorare teenivail lavastaaridel, kelle võimete ja hääleomadustega pidi helilooja arvestama ning kes lubasid endale ettekandel sageli suuri vabadusi. Händel olevat siiski suutnud neile oma kunstilist nägemust peale suruda, vahel päris karmilt: tema biograaf John Mainwaring kirjeldas, kuidas Händel ähvardas oma esisoprani, Kleopatra rolli laulnud Francesca Cuzzoni allumatuse pärast aknast alla visata. „Julius Caesar“ nimiosa laulis esmalavastuses Euroopa üks hinnatum kastraatlaulja Francesco Bernardi (hüüdnimega Senesino) ning tema kokkupõrkeid Händeliga kajastasid Londoni publiku rõõmuks meelsasti kohalikud ajalehed.

„Julius Caesar“ süžee põhineb reaalseil ajaloosündmustel: see algab Caesar'i võiduga Pharsalose lahingus ja Rooma väejuhi Pompeius Suure mõrvamisega (48. eKr) ning loo taustaks on Egiptuse troonitüli Kleopatra VII ning tema venna Ptolemaios XIV vahel. Ooper lõpeb Kleopatra tõstmisega tolle armukeseks saanud Caesar'i poolt Egiptuse ainuvalitsejaks märtsis 47. eKr. Nicola Haymi loodud libreto aluseks oli Giacomo Francesco Bussani ammune tekst (1677), millele oli Veneetsias loodud juba mitu ooperit. Mõistagi ei taotle ooper ajalootõde, kuid küllap on tegelaste ja sündmuste tavalisest suurem tõsiseltvõetavus aidanud kaasa teose heale käekäigule.

Itaalia *opera seria* oli 18. sajandi algul kriisis. Algselt öukondlikke pidustusi vääristanud žanr oli avalikes ooperiteatrites muutunud kommertslikuks ning takerdunud libretode ja muusikaliste vormide jäikadesse skeemidesse. Händel ei otsinud sellele ooperitüübile uut vormiraami, ent tõi selle dramaturgiasse uut elu. Staatiliste tüüpikarakterite ning aariate trafaletsete afektikoodide asemel otsib Händel pooltoone. Tema tegelased on sageli inimlikult muutlikud ja mitmekihilised ning lavalugu ajastule tavatult dünaamiline. Nii domineerib Caesar ooperi avastseenis võimuka suveräänina, siis avaneb temas naiselikust võlust manipuleeritud naudiskleja, ooperi kõrgpunkt viib ta aga huku äärel mõtisklema inimeksistentsi hapruse üle.

Händeli ooperite ja hiliste oratooriumide peategelaste hulgas on silmatorkavalt palju värvika karakteriga ja suure empaatiaga kujutatud naisi. Aristokraatses maailmas ei jäänud naised ei hariduselt ega mõjukuselt meeste varju ning Händeli naistegelased pole enamasti ohvrid, nagu see on tavaline kodanlikku ühiskonda esindavas romantilises ooperis. „Julius Caesari“ peateemaks on ambitsioonika valitsejanna troonivõitlus, mille vahendid pole tingimata meeldivad. Caesarile ja Kleopatrale on Händel kirjutanud võrdselt kaheksa aariat, lisaks kummalegi kaks orkestrisaatega retsitatiivi ja ühise lõpu dueti, ent ooperi tõeliseks peategelaseks kerkib pigem just vastuolulise ja muutliku karakteriga Kleopatra. Draama kõrghetkel, III vaatuse algul, usub Kleopatra armastatu surma ning allajäämist türannist vennale, kuid oma kuulsas *lamento*-aarias „Piangerò la sorte mia“ (Nutan oma saatuse pärast) tegelikku alistumist pole. Caesar seevastu kaotab samas stseenis oma sõjaväe ja võimu ning esimese vaatuse sõjapealiku karakter jääb teose jooksul aina passiivsemaks – vahest pidi Händel ka arvestama staatilise ja tohutu kehakujuga kastraat Senesino omapäraga.

Ooperi teine võimas naistegelane on mõrvatud Pompeiuse lesk Cornelia. Abikaasat leinava ema läbinisti traagilises rollis püüab ta kaitsta ja ohjeldada oma poega Sextust, kelle elu mõtteks saab kättemaks isa tapjatele. Kahekesi kannavad nad draama peamist kõrvalliini, mis lõpeb vääritu Ptolemaiuse tapmisega Sextuse poolt.

Händel kirjutas Caesari, tema peamise vastase Ptolemaiuse ja tolle usaldusmehe Nirenuse rollid kastraatlauljatele ja see oli itaalia barokkooperi kuulus veidrus – loomulikkuse asemel eelistati seal kunstlikkust ja ambivalentsust. Ajalooliselt olid teatrilaval pigem mitte lihast ja verest inimesed, vaid maskid – inimtüübid või isikustatud voorused ja iseloomud, mis on siis ühtlasi sootud, androgüünsed. Valgustussajand sellisest kunstlikkusest aegamisi loobus ning arhetüüpse asemel hakati eelistama ainulist ja loomulikku. Händeli tegelaskujud otsekui ühendaksid siis kaht ajastut – esindades vormiliselt nii laval kui muusikas barokiajastu teatrit, taotlevad nad ühtlasi uuele ajastule omast isikupära. Kastraadirollidele on tänases ooperiteatris kaks lahendust: neid esitavad kas kontratenorid või metsosopranid ning Vanemuise lavastus kasutab eri koosseisudes mõlemat. 20. sajandil püüti neid rolle tihti kohandada madalamatele meeshäältele, seda on aga muusikaliselt raske aktsepteerida.

„Julius Caesari“ esmalavastus 1724. aasta veebruaris Londoni Haymarketi kuninglikus teatris toimus parima mõeldava solistikoosseisuga ja oli erakordselt edukas. Händel arvestas seda luues kindlasti ka omaaegse Londoni aadli Rooma-vaimustusega, mis avaldus sealses arhitektuuris ja aiakunstis. Esietendusele järgnenud tosin mängukorda oli toona harukordne edu, järgmise 15 aasta jooksul pidas aga ooper vastu veel kolm uuslavastust Londonis ja hulganiisti lavastusi mandril, sealhulgas 38 etendust Hamburgi ooperimajas. Göttingeni Händeli festival, mis 1920. aastal taastas Händeli ooperite toleks ajaks ammu katkenud tava, tõi „Julius Caesari“ lavale 1922. aastal moodsas ekspressionistlikus laadis ja järgneva saja aasta jooksul on see olnud Händeli ooperitest menukaim.

Toomas Siitan

Julius Caesar (100 eKr–44 eKr) oli Rooma väejuht, riigimees ja diktaator, kelle saavutuste seas on muuhulgas Gallia vallutamine ning Rooma kodusõja võit. Ta oli läbi viimas hulka poliitilisi ja ühiskondlikke reforme, kui Rooma senati liikmed talle atentaadi korraldasid.

Caesar planeeris juba nooruses poliitikukarjääri. Sõjaväeteenistusele järgnes töö prokurörina, misjärel ta suundus Kreekasse Rhodose saarele kõnekunsti õppima. Rooma naastes sai temast preestrite kolleegiumi liige ja sõjatribuun ning ta asus koostöös Pompeiusega diktaator Sulla aegseid põhiseaduse reforme tühistama. Aastal 69 või 68 eKr valiti Caesar riigiametnikuna teenima Hispaania provintsis (*Hispania Ulterior*). Samal aastal suri tema abikaasa Cornelia ning Caesar abiellus Pompeiuse kauge sugulase Pompeiaga.

Aastal 63 eKr valiti Caesar ülempreestriks, selleks ajaks oli tal kujunenud vastuolulise poliitiku maine. Aasta hiljem lahutas Caesar Pompeiast, 61 eKr naasis ta Rooma linna ja valiti 59 eKr üheks kahest Rooma konsulist. Caesar, kes oli selleks hetkeks juba mõnda aega Pompeiusega liitlassuhteid sobitanud, sõlmis temaga nüüd salajase pakti, millesse pühendas tema kõrval ka Pompeiuse endise vastase Crassuse. Nii sündis nõndanimetatud esimene triumviraat, mille kinnitas Pompeiuse abielu Caesari tütre Juliaga. Caesar ise abiellus Calpurniaga.

58–50 eKr vahemikus vallutas Caesar Gallia alad kuni Reini jõe vasaku kaldani. See oli strateegiline samm, mis andis Caesarile vajaliku mõjujõu, et Rooma riigis ja ülejäänud Kreeka-Rooma maailmas ümberkorraldused kehtestada. Samal ajal kerkisid triumviraadis pinged: Pompeius muutus Caesari edu suhtes trotslikuks, Crassus oli samamoodi meelestatud Pompeiuse vastu. Nende liit leidis taas kindla jalgealuse, kui Pompeius ja Crassus aastaks 55 eKr Rooma konsuliteks said. Konsulitena tekkis Crassusel ja Pompeiusel võimalus pikendada Caesari ametiaega kubernerina ning määrata ka endale viieaastased kubernerikohad Süürias ja Hispaanias. Aastal 53 eKr sai Crassus lahingus surma; aasta varem oli Caesari tütre Julia surm kustutanud perekondliku sideme Pompeiuse ja Caesari vahel, misläbi kaugenes Pompeius Caesarist piisavalt, et hoopis aristokraatide poolele astuda.

Erinevate poliitiliste manöövrite tulemusena tekkis olukord, kus Caesari teise ametiaja eel konsulina võinuks ta aastal 49 eKr kümneks kuuks sattuda sõjaväeta ja võimuta eraisiku rolli, olles seega oma vaenlastele haavatav. Senatis ei saavutatud selles küsimuses ühest seisukohta, kuid Caesari üleolevate pöördumiste tulemusena ähvardas senat ta rahvavaenlaseks kuulutada, kui ta peaks keelduma määratud ajal kuberneriametist lahkumast. Siiski otsustati aasta 50 eKr

Rooma alade kaart 49-45 eKr kodusõja ajal

detsembris, et Caesar ja Pompeius peaksid üheaegselt kuberneriametist lahkuma, ent vaid päev hiljem pakuti Pompeiusele senati loata Itaalia vägede ülemjuhataja kohta, mille ta vastu võttis.

Aasta 49 eKr jaanuaris juhtis Alpide-esise Gallia (*Gallia Cisalpina*) kubeneri kohuseid täitev Caesar oma sõjaväe üle Itaalia piiri, algatades selle sammuga kodusõja. Peagi suutis Caesar Pompeiuse väed Itaaliast välja ajada ning ka Hispaanias tema sõjaväe alistada. Seejärel suundus sõjategevus Kreekasse, augustis aastal 48 eKr võitis Caesar Pompeiust Pharsalose lahingus. Pompeius pages Egiptusesse, ent sealsed õukondlased mõrvasid ta, lootes nii Caesari soosingut pälvida. See ei pannud veel kaugeltki sõjale punkti.

Kohalikku troonipärimisvaidlusesse sekkunud Caesar jäi peaaegu Aleksandriasse lõksu, kuid tal õnnestus siiski pärast Kleopatra troonile aitamist Egiptusest põgeneda. Veel enne nautis ta aasta 47 eKr kevadsuvel Egiptuse kuninganna seltskonnas mööda Niilust kulgenud laevareisi. Egiptusest lahkudes oli Caesar sunnitud lahingusse astuma Pompeiuse allesjäänud liitlastega Aafrikas, seejärel sõdima Hispaanias Mundas (45 eKr), et alla suruda Pompeiuse poegade juhitud ülestõus. Rooma naasmise hetkeks oli Caesaril elada jäänud vaid paar kuud.

Kleopatra VII (70/69 eKr–30 eKr) oli Egiptuse kuninganna, keda tuntakse ajaloos muu hulgas Julius Caesari armukese ning hiljem Marcus Antoniuse abikaasana. Ta tõusis troonile oma isa, Ptolemaios XII surma järel ning valitses esmalt koos oma vendadega (51–47 eKr ja 47–44 eKr), seejärel oma poja, Ptolemaios XV Caesariga (44–30 eKr). Kui Rooma väed tulevase keiser Augustuse juhtimisel Kleopatra ja Antoniuse sõjaväe põrmustasid, sooritas abielupaar enesetapu ning Egiptus langes Rooma okupatsiooni alla.

Kleopatra pärines Makedoonia dünastiast ning temas polnud eriti Egiptuse verd. Ometi olevat tema ainsana oma perekonnast vaevunud õppima egiptuse keelt. Kui Kleopatra ja tema vend Ptolemaios XIII aastal 51 eKr troonile tõusid, oli Kleopatra kõigest 18-aastane, tema vend teadaolevalt temast kaheksa aastat noorem. See asjaolu tegi Kleopatrat põhilise valitseja, kuid juba aasta 50 eKr lõpuks kogus Ptolemaios piisavalt võimu, et tema nimi ametlikel dokumentidel õe omast eespool kirjas oleks.

Peagi oli Kleopatra sunnitud põgenema Süüriasse. Seal rajatud sõjaväega pöördus ta aastal 48 eKr tagasi, et Ptolemaiosega Egiptuse idapiiril, Pelusiumis vastamisi astuda. Ptolemaioselt asüüli palunud Rooma väejuhi Pompeiuse tapmine ning Julius Caesari saabumine tõid Egiptusse mõneks ajaks vaherahu.

Nii Kleopatra kui Caesar nägid teineteises võimalust oma poliitilist positsiooni parandada. Kleopatra lootis Caesari abile kindlustamaks oma positsiooni Egiptuse ainuvalitsejana. Samuti soovis ta tagasi võita kunagisi Egiptusele kuulunud alasid Süüria lõunaosas ja Palestiinas. Kleopatra ja Caesar talvitusid koos Aleksandrias, aasta 47 eKr kevadel saabusid Rooma abiväed ning Ptolemaios XIII põgenes ja uppus Niiluse jõkke. Nüüd abiellus Kleopatra oma noorema venna, Ptolemaios XIV-ga ning naasis troonile.

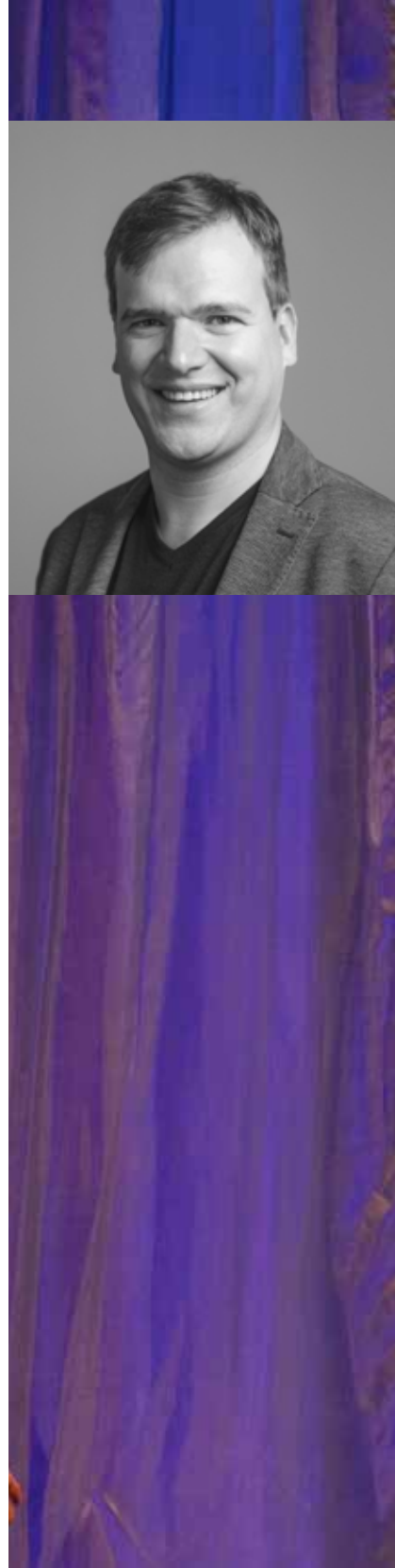
Aasta 47 eKr juunis sündis Kleopatral poeg Ptolemaios Caesar, keda rahvasuus tema oletatava isa järgi ka Caesarioni ehk „väikese Caesari“ nimega kutsuti. Kleopatra käis koos vendabikaasa ja pojaga vähemalt ühel riigivisiidil Roomas, ööbides Caesari isiklikus villas Tiberi jõe lähistel. Caesari mõrva ajal aastal 44 eKr viibis Kleopatra Roomas, kuid naasis juhtunu järel viivitamatult Egiptusse.

Kasutatud materjalid: Encyclopedia Britannica, Eesti Entsüklopeedia.

Risto Joost on alates 2020. aasta sügisest Vanemuise teatri muusikajuht ja peadirigent, 2009. aastast Rahvusooper Estonia koosseisuline dirigent. Ta on juhatanud mitmeid rahvusvaheliselt tunnustatud orkestreid nagu Bergen Filharmoonikud, Veneetsia Teatro La Fenice orkestrit, Peterburi Maria Teatri orkestrit, Sevilla Kuninglikku Sümfooniaorkestrit jt. Eestis olnud Tallinna Kammerorkestri peadirigent (2013–2019), juhatanud Eesti Riiklikku Sümfooniaorkestrit ja teisi. Samuti on Joost seisnud dirigendina mitmete kõrgelt hinnatud kooride ees: Madalmaade Kammerkoor (peadirigent 2011–2015), Leipzigi MDR Raadiokoor (kunstiline juht 2015–2019), Rootsi Raadio koor, Ars Nova Copenhagen jt. Vanemuise muusikajuhi ja peadirigendina on Joost algatanud koostöö Heino Elleri Muusikakooliga iga-aastase kontserdi „Tulevikumuusikud“ näol. Samuti on Joost publiku ette toonud ooperilavastusi nii maailmaklassika kui kodumaiste algupärandite seast, nende hulgas Mozarti „Don Giovanni“ (2021), Wagneri „Tristan ja Isolde“ (2022), Varrese „Pörgupõhja uus Vanapagan“ (2022), Kaumanni „Kaubamaja“ (2022) ja Tambergi „Cyrano de Bergerac“ (2023). Eesti Rahvusringhäälingu muusikatoimetajad valisid Joosti aasta muusikuks 2018 kõrgete väärtuste kandmise ja edasiandmise eest muusikas. 2006 ja 2016 pälvis Eesti Muusikanõukogu helikunsti sihtkapitali aastapreemia, 2011 Vabariigi Presidendi Kultuurirahastu noore kultuuritegelase preemia ning 2022 Eesti Teatriauhindade muusikaauhinna. Hooajast 2024/2025 alustab Joost ühtlasi tööd Saksamaal Württembergi Kammerorkestri peadirigendina.

Elmo Nüganen

on lavastaja, näitleja ja teatripedagoog. Lõpetanud Tallinna Pedagoogilise Instituudi näitejuhtimise erialal (1983) ning Tallinna Riikliku Konservatooriumi lavakunstikateedri XIII lennu (1988). Nüganen oli aastail 1988–1992 Ugala teatri näitleja ja lavastaja, aastail 1992–2021 Tallinna Linnateatri peanäitejuht, praegu töötab vabakutselise lavastajana. 1997. aastast on ta professor Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia lavakunstikoolis ning on juhendanud lavakunsti osakonna XX, XXV ja XXIX lennu kursuseid. Ta on lavastanud ka välismaal, Venemaal, Poolas ja Lätis. Aastal 1997 juhendas Melihhovos rahvusvahelist teatri õpikoda. Aastal 2020 valis Eesti Teaduste Akadeemia üldkogu Nüganeni akadeemikuks teatrikunsti valdkonnas. Mänginud filmides („Sufloor“ 1993, „Mandariinid“ 2013, „O2“ 2020) ja telelavastustes, teinud filme („1944“ 2015), kirjutades neile ka stsenaariume („Nimed marmortahvli“ 2002, „Meeletu“ 2006, Apteeker Melchiori triloogia 2022–2023), samuti kirjutanud dramatiseeringuid. Tema lavastused on osalenud teatrifestivalidel Toruńis, Peterburis ja mujal, pälvides ka auhindu. Nüganeni on karjääri jooksul tunnustatud üle 30 preemia ja auhinnaga. Toonud välja üle 40 lavastuse, peamiselt Tallinna Linnateatris ja Ugalas, kuid ka Eesti Draamateatris. Aastal 2021 tõi Vanemuises lavale Mozarti ooperi „Don Giovanni“. Olulisemaid lavastusi: Tšehhovi „Kajakas“ (1990), „Ivanov“ (1992), „Pianoola ehk Mehhaaniline klaver“ (1995) ja „Kirsiaed“ (2017); Gozzi „Armastus kolme apelsini vastu“ (1991); Shakespeare'i „Romeo ja Julia“ (1992) ja „Hamlet“ (1999); Rózewiczi „Valge abielu“ (1993); Dumas' „Kolm musketäri“ (1995); Dostojevski „Kuritöö ja karistus“ (1999); Tammsaare „Tõde ja õigus. Teine osa“ (2005), „Karin. Indrek. Tõde ja õigus. 4.“ (2006) ja „Ma armastasin sakslast“ (2009); Lagarce'i „Meie, kangelased“ (2009); Priestley „Aeg ja perekond Conway“ (2011).

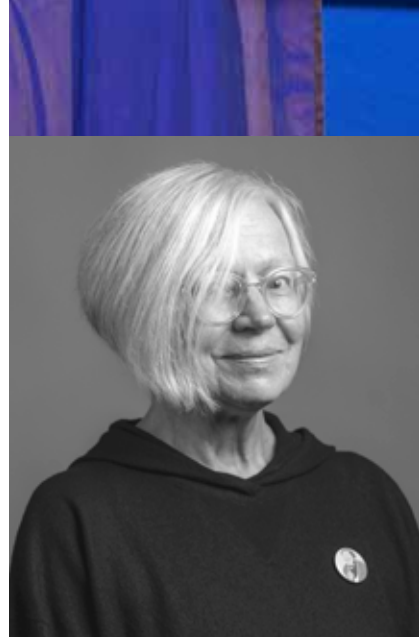

Kristjan Suits

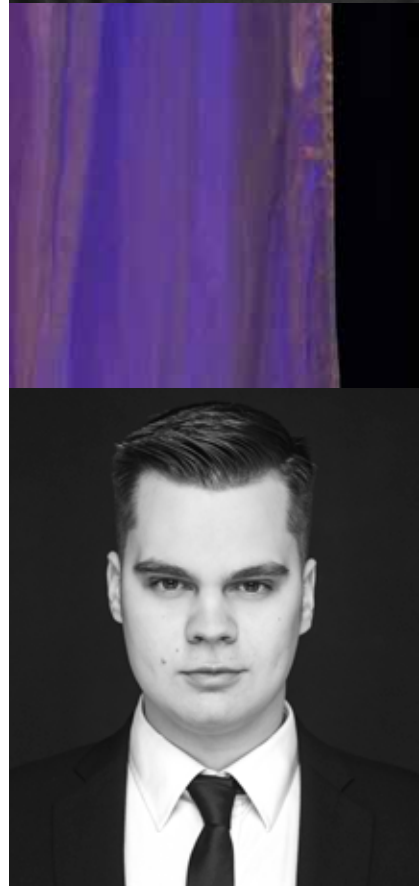
on teatri- ja valguskunstnik. Õppinud Aarhusi Tehnilises Kõlledžis multimeedia disaini, TÜ Viljandi Kultuuriakadeemias valguskujundust ning Eesti Kunstiakadeemias filmistsenograafiat. Aastail 2014–2016 töötas Suits Ugala teatris video- ja valgusala juhina ning oli ka Ugala *black box*'i idee autor ja üks eestvedajaid. 2020. aastal tegi Suits Tallinna Linnateatris oma lavastajadebüüdi Jean Cocteau näidendiga „Inimese hää!“. Lisaks viljakale kunstnikutööle Eesti teatrites on Suits loonud lavakujundusi ka Lätis ja Gröönimaal. Vanemuises loodud lava- ja valguskujundusi: „Ilus on noorelt...“ (2016), „Hedda Gabler“ (2017), „Roosi nimi“ (2017), „Kalevipoeg“ (2018), „Härja Biedermann ja tulesüütajad“ (2018), „Persona“ (2019), „Julm mõrvar Hasse Karlsson paljastab kohutava tõe naise kohta, kes külmus surnuks raudteesillal“ (2019), „W“ (2019), „Head inimesed“ (2020), „1984“ (2021), „Inspektor tuleb“ (2021), „Don Giovanni“ (2021), „Pähklipureja ehk Imeline jõuluöö“ (2022), „Tuhkvalge“ (2023). Suitsu on tunnustatud mitmete teatrite kolleegipreemiatega. Pälvinud ka Läti Lielais Kristaps filmifestivali kunstnikupreemia (2015), Eesti Vabariigi Kultuuri-preemia (2018) ning Eesti Teatriauhindade kunstnikuauhinna (2020).

Kristine Pasternaka on Läti Rahvusooperi kostüümi-osakonna juht. Ta lõpetas Läti Kunstiakadeemia tekstiiliosakonna ning peale õpinguid töötas ta vabakutselise tekstiilikunstnikuna. Tema esimene töö oli James Goldmani „Lövi talvel“ Läti Rahvusteatri, millele järgnes aastate jooksul sada draama- ja ooperilavastust, nende hulgas Shakespeare'i „Palju kära ei millestki“ (1995), Wagneri „Lendav hollandlane“ (2003), Puccini „Manon Lescaut“ (2011), Bizet' „Carmen“ (2018), Kalniņši „Mängisin, tantsisin“ (2019), Tšaikovski „Padaemand“ (2020) ning Tallinna Linnateatri Vegesacki „Balti tragöödia“ (2021). Pasternaka on töötanud kostüümikunstnikuna nii draamateatrites kui ooperimajades Lätis, Eestis, Prantsusmaal, Islandil, Saksamaal, Ungaris, Austrias, Horvaatias, Iisraelis ja Venemaal. Vanemuises viimati teinud kunstikutöö Mozarti ooperile „Don Giovanni“ (2021). Ta on neli korda saanud Läti parima kostüümikunstniku tiitli, olnud neli korda nomineeritud muusikaauhinnale kostüümikunstnikele ooperilavastustes. Aastal 2006 nomineeriti Pasternaka parima kostüümikunstniku tiitlile Opernwelti ajakirja rahvusvahelises kriitikute küsitluses.

Martin Karu alustas lauluõpinguid Georg Otsa nim Muusikakoolis, juhendajateks Risto Joost ja Eha Pärj. Omandanud nii bakalaureuse- (2022) kui magistrikraadi (2023) Londoni Guildhalli Muusika- ja Draamakoolis Andrew Wattsi juhendamisel. Karu mitmekesine lavakogemus ulatub renessansist nüüdis- ja eksperimentaalse muusikani, kammerlaulust suurvormideni nagu Bachi „Matteuse passioon“ ja „Johannese passioon“ ning Händeli oratooriumid. 2022. aastal Inglismaal Music at Oxford festivalil esitas Karu Arvo Pärdi teost „My Heart's in the Highlands“. 2023. aastal osales Händeli „Rinaldo“ kontsertettekandel Baroquestock festivalil Londonis, andis esimese täispika soolokontserdi koos Corelli Barokkorkestriga ning soleeris Vanemuise sümfooniaorkestri suvekontserdil Tartus. Nimiroll Händeli ooperis „Julius Caesar“ märgib Karu debüüti ooperilaval. 2020. aastal pälvis president Kersti Kaljulaidilt noore õpetlase stipendiumi. Lisaks on Karu Hans Teetlausi fondi stipendiaat, Muusikute fondi PLMF „Noor laulja 2020“ preemia laureaat ning Londoni Händeli laulukonkursi 2022. aasta poolfinalist.

Sandra Laagus alustas muusikaõpinguid Häädemeeste muusikakoolis viiuli alal. Õpingud jätkusid Tallinna Muusikakeskkoolis Aino-Marika Riikjärve viiuliklassis, seejärel lauluerialal Triin Ella ja Juhan Tralla juhendamisel. Lõpetanud Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia klassikalise laulu erialal (õp Juhan Tralla), lisaks täiendanud end Perrine Madoeufi, Ain Angeri ja David Sterni meistriklassides. Laagus tegi oma ooperidebüüdi 2022. aastal Vanemuise teatris Pireti rolliga Kaumanni ooperis „Kaubamaja“ (2022). Järgnesid Donna Elvira Mozarti ooperis „Don Giovanni“ (2021/2022) ja Seltsidaam Tambergi ooperis „Cyrano de Bergerac“ (2023) Vanemuises, lisaks Rosina roll Rossini ooperi töötluses „Mängime Sevilla habemeajajat“ (Eesti Kontsert, 2023). Aastal 2022 saavutas IV Vabariiklikul vokalistide konkursil III koha ja pälvis finalisti diplomi Pariisis rahvusvahelisel vokalistide konkursil „Flame“. 2023. aastal pälvis Pille Lille muusikute fondi noore muusiku preemia. 2024. aastal teeb Laagus oma rahvusvahelise debüüdi Saksamaal Semperoper Dresdenis, kus laulab Mrs Smithi rolli Luciano Chailly ooperis „Kiilaspäine lauljanna“.

Pirjo Jonas on alates 2010/2011 hooajast Vanemuise teatri koosseisuline solist. Omandas 2009. aastal magistrikraadi Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias ooperilaulu erialal. Lisaks on ta lõpetanud Tartu Ülikooli inglise keele ja kirjanduse erialal. Andnud kontserte nii Eestis kui välismaal ning soleerinud paljude suurvormide ettekannetel. Jonas on üles astunud nii RO Estonia kui Vanemuise teatri lavadel. Rolle: Roxane – Tambergi „Cyrano de Bergerac“, Linda – Kaumanni „Kaubamaja“, Donna Anna – Mozarti „Don Giovanni“, Linda – Donizetti „Linda di Chamounix“, Johanna – Sondheimi „Sweeney Todd“, Pepi – Straussi „Viini veri“, Madame Herz – Mozarti „Teatridirektor“, Frasquita – Bizet „Carmen“, Carlotta Giudicelli – Webberi „Ooperifantoom“, Madeleine – Abrahami „Savoy ball“, Titania – Purcelli „Haldjakuninganna“, Susanna – Mozarti „Figaro pulm“ jt.

Maria Listra lõpetas aastal 2008 muusika, draama ja kunstide õpetusele spetsialiseerunud Londoni Chigwelli kooli. 2011 lõpetas Londoni ülikooli Royal Holloway kolledži draama- ja teatriõppe erialal. Listra on õppinud ka klassikalist laulu Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias. Ta on välja andnud kaks sooloplaati. Listra on korduvalt laulnud erinevates kontserdisarjades Eesti suuremates kontserdisaalides. Ta on teinud koostööd ERSO, Soome-Eesti Barokkorkestri ning keelpillikvartettidega Prezioso ja C-Jam, samuti Pille Lille Muusikute fondiga. Listra on osalenud mitmetes teatrilavastustes ning ooperi- ja muusikaliprojektides nii Eestis kui Inglismaal. Rolle: Christine Daaé – Webberi „Ooperifantoom“, Preili Silberklang – Mozarti „Teatridirektor“, Johanna Barker – Sondheimi „Sweeney Todd“, Cosette – Schönbergi „Hüljatud“, Franziska Cagliari – Straussi „Viini veri“, Zerlina – Mozarti „Don Giovanni“, Linda – Kaumanni „Kaubamaja“, Roxane – Tambergi „Cyrano de Bergerac“ jt.

Ivo Posti

on õppinud Tartu Ülikoolis ajalugu, hiljem kaitsnud samas magistrikraadi religiooniantropoloogias. Muusikavaldkonnas algasid õpingud klassikalise laulu erialal (õp Aino Kõiv) Heino Elleri Muusikakoolis 1996. aastal, misjärel jätkusid õpingud Haagi Kuninglikus Konservatooriumis Rita Damsi ja Barbara Pearsoni juhendamisel (2001–2007). Posti on end täiendanud Marius van Altena, Diane Forlano jpt meistiklassides. Teeninud arvukalt konkursivõite nii pop- kui ooperilauljana. Aastail 2007–2008 töötas Opera Studio Nederlandis. Töötanud ka Narva Muuseumi teadusjuhina, hiljem direktorina, Setomaa Muuseumide direktorina ning Eesti Maantee-muuseumi direktorina. Muusikavaldkonnas on Posti tegev produtsendi ja lauluõpetajana. Rolle: Vaim – Purcelli „Dido ja Aeneas“ (Aix-en-Provence'i festival, 2008), Grazia – Cavalli „Ercole Amante“ (De Nederlandse Opera, 2009), Vjazemskaja ja Šarik – Raskatov „Koera süda“ (De Nederlandse Opera, 2010), Prints Orlovski – Strauss „Nahkhiir“ (Holland, Belgia, Saksamaa, 2011), Purcell „Haldjakuninganna“ (Vanemuine, 2011) jt.

Annaliisa Pillak

on lõpetanud Sibeliuse Akadeemia magistriõppe aastal 2007 Annika Ollinkari lauluklassis. Aastal 2006 debüteeris Rahvusooper Estonias Mozarti kontsertetendusel „La clemenza di Tito“, aastal 2007 Vanemuises Muusa ja Nicklausse rollides Offenbachi ooperis „Hoffmanni lood“. Soleerinud mitmete orkestrite ees ja tegutsenud aktiivselt kammermuusikuna, peamiseks partneriks pianist Jaanika Rand-Sirp. 2012 esietendus Paavo Piigi kirjutatud kontsertetendus „Diiva“, Pillakuga nimiosas, millega on antud üle 100 etenduse Eestis ja mujal. Pillak on üles astunud kontsertidel Eestis, Leedus, Soomes, Rootsis, Saksamaal, Itaalias, Venemaal, Brasiilias jm. Teisi rolle: Berta – Rossini „Sevilla habemeajaja“, Avalik arvamus – Offenbachi „Orpheus põrgus“, Juula – Varrese „Põrgupõhja uus Vanapagan“, Pierotto – Donizetti „Linda di Chamounix“, Cenerentola – Rossini „La Cenerentola“, Rinaldo – Händeli „Rinaldo“, Olga ja Larina – Tšaikovski „Jevgeni Onegin“, Dorabella – Mozarti „Così fan tutte“, Maddalena – Verdi „Rigoletto“, Lapi – Kaumanni „Lopi ja Lapi“, 2. diplomaat – Tüüri „Wallenberg“ jt.

Karmen Puis

on alates 1997. aastast Vanemuise ooperi-solist. Puis lõpetas 1993. aastal Heino Elleri Muusikakooli ning 1997 Eesti Muusikaakadeemia. Aastal 2005 omandas ta Eesti Muusikaakadeemias magistrikraadi (*cum laude*). Õpingute ajal Eesti Muusikaakadeemias töötas Puis Eesti Raadio kooris koorilaulja ja solistina. Ta on laulnud soolopartiisid paljudes suurvormides ning andnud arvukalt kammermuusika kontserte erinevate koosseisudega. 2010 pälvis Georg Otsa nimelise preemia, 2011 Aasta vanemuislase tiitli ning 2012 Teatriliidu aastapreemia Elisabetta I ja Hanna Glawari rollide väljapaistva ja kunstiliselt veenva esituse eest Donizetti ooperis „Maria Stuarda“ ja Lehari ooperis „Lõbus lesk“ Vanemuise teatris.

Tuuri Dede on õppinud Georg Otsa nim muusikakoolis (õp Marika Eensalu) ja vahetusõpilasena Milanos Giuseppe Verdi konservatooriumis (õp Cristia Rubin), seejärel omandanud bakalaureusekraadi Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias (õp Teele Jöks) ning 2016. aastal ooperilaulu magistrikraadi Sibelius Akadeemias (õp Annika Ollinkari). Samal aastal tegi debüüdi Berliini Filharmoonias. Alates 2018. aastast kuulub Dede Barbara Hannigani mentorlusprogrammi Equilibrium Young Artists. Soleerinud mainekate orkestrite ees nagu Müncheni Filharmoonikud, Taani Rahvusorkester, Kopenhaageni Filharmoonikud, Göteborgi Sümfooniaorkester, ERSO, Liepaja Sümfooniaorkester, Tallinna Kammerorkester jt. Dede repertuaaris on mitmeid suurvorme, nende hulgas Mozarti „Reekviem“, Elgari „The Dream of Gerontius“, Händeli „Messias“ ja Beethoveni 9. sümfoonia. Tema rollide hulka kuuluvad Dorabella – Mozarti „Così fan tutte“, Frida – K. Aho „Frida y Diego“, Ariel – Sibelius „Torm“ jt. Dede on pälvinud tunnustust mitmel rahvusvahelistel ja kodumaistel konkurssidel, viimati võitnud Vello Jürna nim konkursi kolmanda preemia (2021).

Rasmus Kull on alates 2008. aastast Vanemuise solist. Ta lõpetas 2011. aastal lauluõpingud Heino Elleri Muusikakoolis, 2014 Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia klassikalise laulu eriala ning omandas 2022. aastal samas koolis magistrikraadi. 2006 lõpetas ta Tartu ülikooli inglise keele ja kirjanduse eriala ja aastal 2008 Glasgow' ülikooli magistrikraadiga foneetika ja sotsiolingvistika erialal. Kull on osalenud solisti ja kooriartistina Vanemuise muusikalavastustes. Rolle: Ragueneau – Tambergi „Cyrano de Bergerac“, Ants – Varrese „Põrgupõhja uus Vanapagan“, Don Ottavio – Mozarti „Don Giovanni“, Intendant – Donizetti „Linda di Chamounix“, Eddie – Menkeni „Nunnad hoos“, Sweeney Todd – Sondheimi „Sweeney Todd“ jt. 2019. aastal sai Rasmus Kull Eesti Teatriliidu muusikapreemia Sweeney Toddi rolli eest Sondheimi muusikalis „Sweeney Todd“ ning Josefi rolli eest Straussi operetis „Viini veri“.

Oliver Kuusik on õppinud laulmist Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias, seejärel Londoni Guildhalli Muusika- ja Draamakoolis, kus omandas magistrikraadi ning lõpetas ka ooperistuudio. Aastail 2008–2017 oli Kuusik Rahvusooper Estonia esisolist. Tema ulatusliku repertuaari sekka kuuluvad Faust – Gounod' „Faust“, Alfredo – Verdi „La traviata“, Nemorino – Donizetti „Armujook“, Don Ramiro – Rossini „Tuhkatriinu“, Don Ottavio – Mozarti „Don Giovanni“, Waltherr – Wagneri „Tannhäuser“ jpt rollid. Vanemuise ooperilaval on Kuusik üles astunud Christiani rollis Tambergi ooperis „Cyrano de Bergerac“ (2023). Kuusik on ka nõutud kammer- ja oratooriumisolist. Pälvinud tunnustust nii Eestis kui välismaal, muu hulgas võitnud III auhinna ja eripreemia saksa muusika esituse eest V Klaudia Taevi nim rahvusvahelisel ooperilauljate konkursil (2007). Samal aastal võitis Kuusik Eesti Teatri muusikaauhinna osatäitmise eest Britteni ooperis „Kruvipööre“, 2019. aastal oli üks muusikaauhinna nominentidest.

Simo Breede

on alates 2013. aastast Vanemuise teatri solist. Ta lõpetas lauluõpingud Heino Elleri Muusikakoolis. 2009. aastal tegi ta soolodebüüdi Savonlinna ooperifestivalil Keiserliku komissari väikerolliga Puccini ooperis „Madama Butterfly“. 2009–2010 õppis Breede vahetusüliõpilasena Rooma Santa Cecilia Konservatooriumis. 2011. aastal lõpetas magistrantuuri Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias Jaakko Ryhaneni käe all. Rolle Vanemuises: Cyrano de Bergerac – Tambergi „Cyrano de Bergerac“, Enn – Kaumanni „Kaubamaja“, Melot – Wagneri „Tristan ja Isolde“, Masetto – Mozarti „Don Giovanni“, Markii de Boisfleury – Donizetti „Linda di Chamounix“, Purjus poeet, Coridon ja Bottom – Purcell „Haldjakuninganna“, Salieri – Rimski-Korsakovi „Mozart ja Salieri“, Johann – Massenet „Werther“ jt. Aastal 2009 pälvis Breede Naan Põllu nimelise noorte lauljate stipendiumi. 2012. aastal sai ta Rahvusvahelise Richard Wagneri Ühingu stipendiaadiks.

Taavi Tampuu

on lõpetanud 2001. aastal Karlsruhe Muusikakõrgkooli laulu ja muusikaõpetuse erialal ning 2004. aastal Eesti Teatri- ja Muusikaakadeemia ooperilaulu erialal. Alates 2002. aastast on ta teinud erinevaid rolle Rahvusooperis Estonia ja Vanemuises, kus tema viimaste osatäitmiste seas on Masetto Mozarti ooperis „Don Giovanni“ (2021), Antonio Donizetti ooperis „Linda di Chamounix“ (2021), Melot Wagneri ooperis „Tristan ja Isolde“ (2022), kapten Carbon de Castel-Jaloux Tambergi ooperis „Cyrano de Bergerac“ (2023). 2019. aasta sügisel astus ta üles Joonasena Rudolf Tobiase „Joonase lähendamises“ EMTA uue kontserdisaali avapidustustel. Tampuu on olnud tegev oratooriumi- ja kontserdilauljana. Aastast 2009 on Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia lauluosakonna õppejõud ja aastast 2012 Heino Elleri Muusikakooli klassikalise laulu õpetaja.

Ka Bo Chan

on sündinud Hongkongis, laulja teekonda alustas 17-aastaselt USA-sse kolinuna oma kooli kammerkooris. Seejärel õppis laulmist LeaAnn DenBeste ja Leslie Greeni juhendamisel ning koorijuhtimist Lonnie Cline'i käe all. 1997. aastal kolis Eestisse, kus õppis Georg Otsa nim Muusikakoolis koorijuhtimist (õp Hirvo Surva, Merike Toro) ja hääleseadet (õp Leelo Talvik). Omandanud bakalaureusekraadi finantsjuhtimise alal ning lõpetanud magistrantuuri Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias Teele Jõksi juhendamisel. Täiendanud end Carl Høgseti, Paul Esswoodi, Aleksander Schmalczi jt meistrkursustel. Ka Bo Chani repertuaar ulatub vanamuusikast tänapäeva heliloominguni, kammermuusikast ooperiteni. Ta on teinud koostööd dirigentidega nagu Eri Klas, Olari Elts, Mikk Üleoja, Risto Joost jt; astunud üles erinevatel festivalidel ning esinenud solistina nii Eestis kui välismaal. Lisaks laulmisele tegutseb muusikaõpetaja, vokaalpedagoogi, koormeistri ja dirigendina.

Karis Trass

on alates 2021/2022 hooajast Rahvusooper Estonia solist. Õppinud flööti Nõmme Muusikakoolis ning laulmist Georg Otsa nim Muusikakoolis Ludmilla Dombrovskaja-Keisi juures. Õpingud jätkusid Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias Heli Veskuse juhendamisel, kus omandas 2019. aastal bakalaureusekraadi ning 2022. aastal magistrikraadi *cum laude*. Samal ajal täiendas end Berliinis Hanns Eisleri nim muusikakõrgkoolis Anna Samuili käe all. Lisaks on Trass osalenud mitmetes meistriklassides. Laulnud solistina Kiili Vanamuusikaansambelis ning hooajal 2017/2018 Savonlinna Ooperikooris. Trassi repertuaari kuuluvad rollid Gounod'i, Mozarti, Purcelli, Lehári, Verdi jt lavateostes. 2021. aastal tunnustati teda Estonia Seltsi Naan Põllu nimelise auhinna ja Eesti Rahvuskultuuri Fondi stipendiumiga, 2022. aastal pälvis SEB publikupreemia.

Märt Jakobson

oli aastatel 1997–2020 Vanemuise teatri ooperisolist, praegu tegutseb vabakutselisena. Jakobson lõpetas 1998. aastal Eesti Muusikaakadeemia Raimond Alango ja Mati Palmi lauluklassis. 1999–2000 täiendas ta end Eesti Rahvuskultuuri Fondi stipendiaadina Maria Teatris Peterburis. 2006–2007 õppis EMTA magistrantuuris Jaakko Ryhäneni juures. Jakobson oli Rahvusooper Estonia solist hooajal 2008/09. Esinenud kontsertidel Eestis, Soomes, Poolas, Venemaal ja Valgevenes ning esitanud kokku üle 70 ooperi, opereti ja muusikalirolli. 2017. aastal nomineeriti Jakobson Eesti Teatri muusikaauhinna rollide eest Verdi „Aidas“ (RO Estonia) ja Donizetti „Lucia di Lammermoori“ (Vanemuine). 2022. aastal pälvis Eesti Teatri muusikaauhinna Ferrando rolli eest Verdi „Trubaduuri“ (RO Estonia) ja Komtuuri rolli eest Mozarti „Don Giovannis“ (Vanemuine). Vanemuise laval on Jakobson viimati üles astunud Donizetti ooperis „Linda di Chamounix“ (2021), Mozarti ooperis „Don Giovanni“ (2021) ning Tambergi ooperis „Cyrano de Bergerac“ (2023).

Kristjan Häggblom

alustas muusikaõpinguid Tarvastu Muusika- ja Kunstikoolis klaveri erialal. Õppinud aastatel 2017–2019 Heino Elleri Muusikakoolis klassikalist laulu, alates 2021. aastast õpib samas rütmimuusika laulu erialal. 2022. aastal liitus Häggblom Vanemuise ooperikooriga. Samal aastal debüteeris solistina Üliõpilase rollis Kaumanni ooperis „Kaubamaja“ (2022). Ta on end täiendanud Atlan Karbi juhendamisel, samuti osalenud Aile Asszonyi ja Eva Märtsoni meistriklassides. 2022. aasta Vello Jürna vokalistide konkursil pälvis Häggblom kolm eripreemiat.

Vanemuise ooperikoor / Vanemuine Opera Choir

Sopranid/Sopranos Merle Aunpuu, Kaja Ilmjärv, Helen Nõmm, Luule Veziko, Helen Hansberg, Grete Oolberg, Silja Lani, Marika Villemson, Elin Kaiv, Siiri Koodres, Diana Silova

Aldid/Altos Katrin Kapinus, Eve Kivisaar, Kristel Oja, Inge Õunapuu, Lembi-Liis Ebre

Tenorid/Tenors Rainer Aarsalu, Edgar Mikkel, Oliver Timmusk, Tarmo Teekivi, Ivar Saks, Aleksander Lumi, Hisatoshi Nezu

Bassid/Basses Egon Laanesoo, Alo Kurvits, Artur Nagel, Risto Orav, Elmar Pool, Uku-Markus Simmermann, Ruudo Vaher, Kristjan Häggblom

Vanemuise sümfooniaorkester / Vanemuine Symphony Orchestra

Muusikajuht ja peadirigent/Musical Director and Chief Conductor Risto Joost

Orkestri kontsertmeister/Orchestra's Concertmaster Kristel Eeroja-Põldoja

Lavasolistid/Stage Soloists Kristel Eeroja-Põldoja või/or Liam Keneally (I viiul/I violin), Anna Samsonova või/or Vlad Câmpean (II viiul/II violin), Kadri Rehema või/or Svetlana Nukka (vioola/viola), Olga Raudonen või/or Ernests Cīrulis (tšello/cello), Anna Šulitšenko või/or Anastasiia Cherniak (oboe), Kulvo Tamra või/or Johanna Tuvi (fagott/bassoon), Kreete Jacob (metsasarv/French horn) või/or Priit Rusalepp (flüügelhorn/fluegelhorn), Kai Visnapuu (harf/harp), Kristo Kão (teorb/theorbo, külalisena/guest)

Basso continuo

Teorb/Theorbo Kristo Kão (külalisena/guest)

Klavessiin/Harpsichord Ele Sonn või/or Piia Paemurru

Tšello/Cello Lauri Sõõro või/or Camillo Cabassi

I viiul/I violin Liam Keneally*, Andri Annus**, Susann-Elisabeth Kisla**, Laura Kuusma, Eva Aarnis, Sanita Salmene, Vitalij Regensperger, Marta Mutso, Anne Vellomäe

II viiul/II violin Anna Samsonova*, Vlad Câmpean**, Sirli Laanesaar, Myroslava Bukata, Žanna Toptši, Hille Niilisk-Rees, Juan José Restrepo Duarte, Triinu Raudver

Vioola/Viola Kadri Rehema*, Svetlana Nukka**, Hanno-Mait Maadra, Ance Lipste, Daria Motovilova, Tiina Enniko

Tšello/Cello Lauri Sõõro*, Camillo Cabassi**, Heli Ilumets, Olga Raudonen, Marina Peševea, Ernests Cīrulis

Kontrabass/Contrabass Linda Viller*, Hanna-Ingrid Nurm*, Aivar Eimra**

Flööt/Flute Kerstin Laanemets*, Marion Strandberg**, Heili Mägi

Oboe Anna Šulitšenko*, Anastasiia Cherniak**, Maimu Kaarde

Fagott/Bassoon Kulvo Tamra*, Johanna Tuvi**, Stefan Heinrich Kerstan

Metsasarv/French horn Kreete Jacob*, Kristiina Luik, Richard Tamra

Flüügelhorn/Fluegelhorn Priit Rusalepp*, Marti Suvi**, Viljar Lang, Karl Vakker

Orkestri lavameistrid/Orchestra's Stage Technicians Kalev Helmoja, Erik Ivar Haav

* orkestri pillirühma kontsertmeister/concertmaster of the instrument group

** orkestri pillirühma abikontsertmeister/assistent concertmaster of the instrument group

Teatrijuht / General Manager Aivar Mäe

Muusikajuht / Musical Director Risto Joost

Balletijuht / Ballet Director Mare Tommingas

Draamajuht / Drama Director Tiit Palu

Lavastusala / Production Department Karis Hindriksoo-Pitsi, Maiken Nõmmoja

Lavameistrid / Stage Technicians Rello Lääts, Kaupo Jalas,

Taivo Pöder, Tanel Pärn, Urmas Poom, Jüri Urbel

Dekoratsiooniala / Stage Set Department Marika Raudam, Mait Sarap, Innari Toome,
Ain Austa, Andres Lindok, Katrin Pahk, Leenamari Pirn, Jane Aus, Terje Kiho, Armin Luik,
Indrek Ots, Mart Raja, Karmo Kiivit, Einar Pallas, Maarika Korotkova

Kostüümiala / Wardrobe Department Liisi Ess, Ivika Jõesaar, Ruth Rehme-Rähni, Külli Kukk,
Edith Ütt, Ljubov Guzun, Ivi Vels, Kaire Arujõe, Valentina Kalvik, Inkeri Orasmaa, Olga Vilgats,
Irina Medvedeva, Heli Kruuse, Natalja Malinen, Luule Luht, Tia Nuka, Elli Nõps, Anneli Vassar,
Kertu Lepasaar, Juta Reben, Toomas Vihermäe, Ljudmila Nikolajeva

Riietusala / Costume Warehouse Raina Varep, Kaidi Mikk, Eva Kõiv, Kai Vahter

Grimm ja soengud / Make Up and Hair Stylists Kelly Treier, Viktoria Rüster,
Mare Kuul, Roberta Türkson

Rekvisiidiala / Stage Prop Department Liina Martoja, Mirka Porrassalmi,
Kaie Uustal, Kärt Paasik, Angelika Aun, Annaleena Adamson

Valgusala / Lighting Department Andres Sarv, Imbi Mälk, Raul Telliskivi, Taivo Pöder

Heli- ja videoala / Audio-Visual Department Andres Tirmaste, Toivo Tenno, Martin Salundi

Muusikaosakond / Music Department Kätlin Hoop, Eleri Helimets

Kavalehe teostus / Program Team:

Koostanud ja tõlkinud / Texts and translations Kerttu Piliste

Kujundanud / Design Katrin Leement

Proovifotod teinud / Rehearsal photos Heikki Leis

Portreefotod pildistanud / Portraits Rasmus Kull, Jake Farra, Ivo Posti,
Sohvi Viik, Mait Jüriado, Are Tralla, Jaan Krivel, Alana Proosa *et al.*

Emakeelne kultuur on hindamatu väärtus.

30. detsembril 2006 asutasime Vanemuise Fondi,
et hoida ja toetada Eesti teatrikunsti.
Lubame hea seista fondi käekäigu eest

Olga Aasav, Kalev Kase, Mart Avarmaa, Tartu linn

Vanemuise Fond on loodud teatri töötajate erialase arengu ja koolituse toetuseks. Fondi on võimalik teha annetusi:

SA Tartu Kultuurkapital / Swedbank IBAN: EE092200221011379347, SWIFT: HABAE2X /

SEB Pank IBAN: EE251010102052050006, SWIFT: EEUHEE2X

Märksõna: VANEMUISE FOND

Suur aitäh teile Vanemuise fondi poolt:

Olga Aasav, Andrus Ansip, Mart Avarmaa, Alar Kroodo,
Kalev Kase, Mati Kermas, Eero Timmermann,
Tartu linn, Vanemuise advendikontserdil annetajad

Teatri peatoetaja

Aasta toetaja

Koostööpartner

Suvekontserdi peatoetaja

Autopartner

Ametlik hotellipartner

KULTUURIMINISTEERIUM

Kanname elamusi

Kõige mõnusam aeg ootab

MARTELL
COGNAC
FONDÉE EN 1715

TÄHELEPANU! TEGEMIST ON ALKOHOLIGA.
ALKOHOL VÕIB KAHJUSTADA TEIE TERVIST.

ELAMUSTEKS LOODUD

TOYOTA COROLLA CROSS

Teatrielamuste toetaja
amservauto.ee

AMSERV
TOYOTA ON MEIE HING

Pakume üheskoos enam

LYDIA
HOTEL

www.lydia.ee
Ülikooli 14, Tartu

DORPAT

www.dorpat.ee
Soola 6, Tartu

vanemuine.ee